

необхідною умовою існування єдиного підходу судів до вирішення спірних питань, що виникають у сфері дискреції та, відповідно, єдиною можливістю ефективного і законного провадження правосуддя. В будь-якому випадку, нормотворча техніка, в питаннях регламентації реалізації органами публічної влади дискреційних повноважень зобов'язана проявлятися на найвищому рівні.

Література

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15> (дата звернення: 30.11.2022).
2. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 7. С. 819.
3. Фразеологічний словник української мови. URL : <http://slovopedia.org.ua/49/53408/361098.html> (дата звернення: 30.11.2022).

УДК 349.3 (477)

Черних Є.М.

кандидат юридичних наук, в.о. завідувача кафедри права

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ В СВІТЛІ ПОТРЕБОВОГО ПІДХІДУ П. РАБІНОВИЧА

Одним із помітних вчень, які об'єднують переконання в тому, що всі явища дійсності, зокрема, соціальної, можна пояснити виключно із об'єктивної фактичності, є «потребовий» підхід, що розвивається відомим українським теоретиком П. Рабіновичем ще з середини 80-х років минулого сторіччя. Онтологічним принципом такого підходу є індивідуальні або суспільні потреби або однопорядкові інтереси (оскільки останні розуміються як усвідомлені потреби). Через потреби (інтереси) П. Рабінович пояснює походження, зміст і соціальну сутність права. Автор доходить до визначення, що права людини тобто суб'єктивне право – це ні що інше, як її потреби [1, с. 7]. Тож, потреби та інтереси, на думку П. Рабіновича, утворюють соціальну сутність державно-правових явищ, а тому саме потребовий підхід «був і лишається неперевершеним, незамінним, можна сказати єдиною можливим дослідницьким інструментом виявлення сутності будь-яких соціальних явищ, зокрема, держави та кожного з елементів її правової системи й її механізму юридичного регулювання» [2, с. 49]. Забігаючи наперед, вкажемо, що, на нашу думку, висловлена оцінка є перебільшенням евристичного значення вказаного та й інших подібних методів виявлення сутності таких явищ, як право та держава, які мають складну природу та сутність

Потрібно зазначити, що потребовий підхід аж ніяк не є виключним явищем, як в загальній науковій методології, так і правовій. В юридичній думці бачиться зв'язок із відомою теорією інтересів Р. Ієринга, що визначає суб'єктивне право як юридично захищений інтерес, або більш пізнішою пропозицією визначення суб'єктивних прав, заснованого на понятті «потреб» (А. Саяг). На нашу думку, як і інші подібні підходи, потребовий підхід є витком, варіацією більш загальних концепцій, що мають універсальне методологічне значення: філософського

натуралізму, філософського або юридичного позитивізму, соціологічної методології, марксистської теорії (історичного матеріалізму), в якій базовою причиною розвитку людства вважаються об'єктивні матеріальні (передусім економічні) умови, потреби, інтереси суспільного життя. На зв'язок потребового підходу з історичним матеріалізмом вказує і сам П. Рабінович [2, с. 50].

Загальною рисою перелічених методів є те, що в їхні ідейні засновки покладено пізнавальний ідеал наукової раціональності, який ґрунтується на ціннісно-нейтральній об'єктивності фактичного – причин або фактичних підстав, що пізнаються через досвід. Перевага таких методів полягає в точності та в ілюстративності фактів. Такі способи інтерпретують соціальну дійсність як очевидність фактичності. Саме тому, їх загальною рисою є також заперечення апріорних ірраціональних начал, зокрема в державно-правових явищах. Проте поряд із перевагами натуралістична або емпірична методологія має і свої недоліки, передусім, вона безсила забезпечити цілісне уявлення про складну сутність соціально-політичних явищ, зокрема права та держави. Для розуміння обмеженості емпіричної методології в царині соціально-політичних феноменів, слід мати на увазі важливу особливість: ґрунтом таких феноменів, за словами Г.В. Гегеля, є взагалі духовне, ідейне, тобто їхнє буття перебуває, так би мовити, в двох світах: фактичного Суцього та нормативного – ідейних уявлень про моральний об'язок тобто Повинного, які мають ціннісну основу. Ці два світи перебувають в діалектичній єдності й водночас зберігають принципову відмінність. Якщо світ фактичного підкорений принципу необхідності, причинності, то світ морально-повинного – це царина свободи духу, свободної волі. Тож, така частина буття не може цілком підкоритися науковій раціональності, оскільки її конститутивною ознакою є невлиме ірраціональне начало. Це світ етики, моральної філософії.

Потребовий підхід, як і будь-яка методологія, що сповідує ідеал фактичності, не враховує те, що морально-повинне принципово не виводиться із фактичного індуктивним шляхом: із того, що щось відбувається, а ні логічно, а ні концептуально не витікає, що це має відбуватися. Так, Карл-Отто Апелпише, що наука у питанні раціонального обґрунтування етичних норм стикається із парадоксом. З одного боку, наука дає головний аргумент щодо практичної необхідності раціонального обґрунтування інтерсуб'єктивно чинних етичних норм; з іншого боку, наука засвідчує неможливість раціонального обґрунтування таких норм через розроблене наукою поняття раціональності що передбачає ціннісно-нейтральну об'єктивність фактичного: причин або підстав [3, с. 23]. За умови неможливості доведення або обґрунтування етичних норм раціональними засобами, етичний обов'язок й питання етично-повинного редукується до питання фактичної ефективності раціональної цільової стратегії окремих зацікавлених осіб, мотивованих своїми інтересами або потребами [3, с. 26].

Зрозуміло, що методологія, що сповідує ідеал фактичності, зазнавала критики з боку прихильників концептуально протилежного ідеалістичного напрямку. Так, С. Булгаков вказує, що недостатність емпіричної (позитивної) методології яскраво виявляється в питаннях політико-правових ідеалів. Такі концепти, як правова держава, соціальна або демократична держава або інші в значенні досконалості, строго кажучи, не відповідають фактичній дійсності, яку можна бачити в досвіді, тому не можуть бути отримані індуктивним шляхом із досвіду, оскільки вони містять абсолютні ідеали. Виникнення, розвиток та

здійснення абсолютних ідеалів не вміщується в досвід, й тому може бути тільки поза досвідним або над досвідним за походженням [4, с. 44]. В концепціях, які вважають базовою причиною розвитку людства об'єктивні умови, потреби, інтереси суспільного життя, виявляється одне важливе хибне місто – вони звертаються до, так званої, відносної цінності, ігноруючи цінності абсолютні. З такого погляду, цінним щось (наприклад, право або держава) стає тільки тому, що є корисним для іншої цінності, в потребовому підході – суспільних та індивідуальних потреб, інтересів, обслуговування та задоволення яких стає метою. Тобто такий погляд не бачить в праві власну самодостатню цінність; цінність якого не потребує співвідносності з чимось більш цінним. Таке ставлення відводить праву та іншим явищам, які конститууються абсолютними цінностями, принизливу роль засобу, що задовольняє потреби та інтереси. В цьому сенсі право стає служанкою потреб та мінливих інтересів.

В теоріях, що засновані на інтересі або потребах, можна помітити ще один суттєвий, на наш погляд, недолік: в потребах та інтересах вони змішують методологічно різні речі – сутність явища і його мету.

В підсумку можна зазначити, що основною проблемою методологічних підходів, теорій та концепцій, які покладаються на фактичні ціннісно-нейтральні підстави й прийоми наукової раціональності, є неспроможність обґрунтувати в цілому складну багатопланову сутність соціально-політичних явищ, які потребують також уможливної методології. Емпіричні методи ефективні в частині досвідного знання, проте, вони мають обмежені пізнавальні можливості в царині явищ, що конститууються засадами морально-етичного характеру та містять ірраціональне начало. Завдання цілком раціоналізувати методологію соціальних, зокрема, правових наук виявляється неможливим проектом. Заповнити недоліки емпіричних методів можна за допомогою протилежних пізнавальних інструментів ідеалістичного характеру, які виходять з наявності апріорних (метафізичних) начал, передусім, в соціально-політичній дійсності. До таких методів можна віднести християнський ідеалізм або екзистенціалізм, який розглядає етику як справу суб'єктивного, приватного і, зрештою, ірраціонального вирішення індивідуальної совісті. До такої методології, на наш погляд, тяжіють сучасні теорії динамічного (С. Максимов), темпорального (О. Стовба) та комунікативного праворозуміння, які поки що не здобули, як бачиться, широкої підтримки українських теоретиків права. На нашу думку, в площині розвитку таких теорій полягає перспективний напрямок подальших наукових досліджень, які дають надію на поступове вирівнювання ситуації в питанні методології вітчизняної загальної теорії права.

Література:

1. Рабінович П. Основні права людини: поняття, класифікації, тенденції. *Український часопис прав людини*. 1995. № 1. С. 14-22.
2. Рабінович П.М. Потребовий підхід – безальтернативний інструмент виявлення соціальної сутності прав і держави. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. Одеса : Юрид. л-ра. 2009. Т.8. С. 45-53.
3. Апель К.-О. Дискурс і відповідальність: проблема переходу до постконвенціональної моралі. Пер. з німецької В.М. Купліна. Київ : Дух і Літера, 2009. 430 с.

4. Булгаков С. Основные проблемы теории прогресса. *Манифесты русского идеализма / составление и комментарии В.В. Слетцова*. Москва : Астрель. 2009. С.22-60. (1072 с.)

УДК[327.5+327.8](477:470+571)

Шебаніц Д. М.,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри права

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ ДІЙ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Сучасний світ динамічно змінюється, що обумовлює трансформацію певних процесів, в тому числі і процесу ведення війн. На думку багатьох у ХХІ столітті повноцінна війна у самому центрі Європи – неможливе явище. Навіть в першій декаді лютого 2022 року майже всі в Україні навіть уявити собі не могли реальні масштаби можливої реальної війни з застосуванням майже всіх типів сучасного озброєння, в тому числі й забороненого.

На нашу думку гібридну (інформаційну) війну Росія розпочала ще декілька десятиріч тому. Події 2014 року були лише її етапом.

24 лютого 2022 року російська федерація здійснила широкомасштабне вторгнення в Україну, яким скінчився етап ведення гібридної війни.

Сучасні збройні конфлікти носять характер гібридних війн, які поєднують традиційні (зброю) і нетрадиційні (інформаційний вплив) методи ведення війни. Масове застосування останніх отримало назву Інформаційної війни. Головна її мета – вплив на свідомість і поведінку людей за допомогою маніпулювання інформацією, щоб змусити їх мислити і діяти в інтересах агресора. Увага громадськості розслабляється за допомогою яскравих розважальних шоу, зосередженні на другорядних подіях тощо [1].

Протягом 8 років протистояння будь-які зусилля міжнародної дипломатії не давали значних та бажаних результатів. Проте варто наголосити на деяких позитивних зрушеннях, зокрема визнанні резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 19 грудня 2017 року анексії Автономної Республіки Крим – окупацією [2]. Водночас Україна подала позови проти росії в Міжнародний суд ООН, Європейський суд з прав людини, а також у Міжнародний кримінальний суд, де ситуацію розглядали саме у формі міжнародного збройного конфлікту. Додатково, вважаємо доречним зазначити, що з лютого 2014 року росію кваліфікують як державу-агресор, а Крим і непідконтрольні території Донецької та Луганської областей вважають тимчасово окупованими територіями. При цьому, згідно з резолюцією Ради безпеки ООН 2178 (2014) від 24 вересня 2014 року, російських найманців кваліфікували як іноземних бойовиків-терористів [3]. Говорячи про офіційні дефініції, вважаємо доречним згадати й Резолюцію Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 3314 від 14 грудня 1974 р., яка надає чітке визначення поняттю агресії. Відтак, відповідно до статті першої, агресією визнається застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави, або яким-небудь іншим чином, несумісним зі Статутом Організації Об'єднаних Націй. Положенням статі третьої, автори вищезгаданої резолюції надають